

Asia: VN/9067/2020

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi mediatukilautakunnasta ja valtioneuvoston asetukseksi valtionavustuksesta journalistisen sisällön edistämiseen

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto mediatukilautakuntaa koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta ja valtioneuvoston asetuksesta koskien valtionavustusta journalistisen sisällön edistämiseen.

Pääviestit:

1. Medialiitto pitää valtioneuvoston asetuseruonnoksen perustelumuietioon kirjattuja tavoitteita erittäin tärkeinä. Avustuksen tarkoituksena on tukea koronakriisistä kärsinyttä journalistista sisältöä tuottavaa mediaa ja lisätä monimuotoista journalistista sisältöä sekä sen tarjontaa ja kehittää journalismia erityisesti paikallisella ja alueellisella tasolla.
2. Riippumaton journalismi on yksi demokratian edellytyksistä. Medialiitto esittää valtionavustuksen myöntämistä journalistisena palkkatukena taloudellisten kriteereiden perusteella, jotta se pitää journalismin riippumattomana ja kohtelee yrityksiä kilpailuneutraalisti. Journalismin riippumattomuuden turvaamiseksi valtionavustuksen myöntämisen kriteerit tulee pitää tarkasti erillään journalismin sisällöllisestä arvioimisesta.
3. Koronakriisi on vähentänyt mediayritysten mainosmyyntiä voimakkaasti. Medialiitto pitää tärkeänä, että avustuksen myöntämisen kriteerinä käytetään nimenomaan mainosmyynnin menetystä huhti-toukokuussa 2020 liikevaihdon muutoksen sijaan. Mainosmyynnin menetystä tulee verrata edellisen vuoden vertailukelpoiseen ajankohtaan eli vastaaviin kalenterikuukausiin.

4. Journalistisen sisällön edistämisen valtionavustuksen tulee olla medianimikekohtainen. Näin pystytään parhaiten turvaamaan monimuotoisen journalismin säilyminen sekä vastaamaan valtionavustuksen tavoitteeseen edistää laajaa ja kattavaa journalismin tarjontaa.

5. Jotta mediatukilautakunnasta annetun lain tavoite journalistisen riippumattomuuden varmistamisesta myönnettäessä valtionavustuksia journalistisen sisällön edistämiseen voi toteutua täysimittaisesti, tulee lautakunnan jäsenten olla myös tosiasiallisesti riippumattomia avustuksen saajista. Medialiiton näkemyksen mukaan lautakunnan jäsenet eivät voi toimia media-alan tai tähän läheisesti liittyvän edunvalvontaorganisaation palveluksessa.

Huomionne tuen myöntämisen kriteereistä ja tukikelpoisuudesta (VN asetus)

Medialiitto pitää tärkeänä, että valtionavustus myönnetään selkeisiin taloudellisiin kriteereihin perustuen, jotta se pitää journalismin riippumattomana ja kohtelee yrityksiä kilpailuneutraalisti. Tämä huomioiden Medialiitto esittää seuraavia muutoksia valtioneuvoston asetusluonnokseen valtionavustuksen myöntämisestä journalistisen sisällön edistämiseen.

Asetusluonnoksen mukaan 2 ja 4 pykälissä säädettäisiin avustuksen tavoitteesta (2 §) ja avustuksen tarkoituksesta (4 §). Medialiiton näkemyksen mukaan 2 §:ssä säädetty avustuksen tavoite on oikea ja kannatettava. Sen mukaan avustuksen tavoitteena on edistää 1) monimuotoista ja ammattimaista kotimaista journalismia; 2) laajaa ja kattavaa journalismin tarjontaa; 3) journalismin kehittämistä. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat journalismin moninaisuus ja sananvapauden edistäminen.

Asetuksen 4 §:ssä säädetty avustuksen tarkoitus ei Medialiiton näkemyksen mukaan riittävässä määrin turvaa journalismin riippumattomuutta. Avustuksen myöntämisen kriteereiden ei tule liittyä journalismin sisältöön. Mikäli avustuksen myöntämisen kriteereinä olisi asetusluonnoksen 4.2 §:n mukaisesti tutkivan journalismin tai tavanomaista syvällisempien journalististen kokonaisuuksien tuottaminen, journalismin sisältöön kohdistuvaa arviointia ei olisi mahdollista välttää.

Medialiitto esittää seuraavia muutoksia 4 §:n 2 momenttiin.

Asetusluonnos:

4 §

Avustuksen tarkoitus

Liikenne- ja viestintävirasto voi 2 §:ssä tarkoitetun tavoitteen toteuttamiseksi hakemuksesta myöntää 1 §:ssä tarkoitettua valtionavustusta journalismin edistämiseksi.

Avustusta voidaan myöntää monipuolisen valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen journalismin, tutkivan journalismin tai tavanomaista syvällisempien journalististen kokonaisuuksien tuottamiseen. Tukea voidaan myöntää myös digitaalisten julkaisujen ja journalistisen sisällön lisäämiseen tai vahvistamiseen.

Medialiiton esitys:

4 §

Avustuksen tarkoitus

Liikenne- ja viestintävirasto voi 2 §:ssä tarkoitetun tavoitteen toteuttamiseksi hakemuksesta myöntää 1 §:ssä tarkoitettua valtionavustusta journalismin edistämiseksi.

Avustusta voidaan myöntää journalistisen työn kustannuksien kattamiseksi medioille, jotka tuottavat valtakunnallista, alueellista tai paikallista journalismia ja täyttävät 5 §:n edellytykset.

Vaihtoehtoisesti esitämme, että asetusluonnoksessa säädetyt avustuksen tavoite (2 §) ja tarkoitus (4 §) yhdistetään yhdeksi pykäläksi.

Asetuksen 5 §:ssä säädettäisiin valtionavustuksen myöntämisen edellytyksistä.

Medialiitto esittää, että valtionavustuksen myöntämisen edellytyksien täyttymistä tarkastellaan medianimikekohtaisesti (sanoma-/kaupunkilehti, aikakauslehti, radiokanava, televisiokanava). Näin pystytään parhaiten vastaamaan asetuksen tavoitteeseen edistää monimuotoista journalismia ja laajaa ja kattavaa journalismin tarjontaa. Medianimikekohtainen tarkastelu mahdollistaa yksittäisten julkaisujen ja kanavien toimintaedellytysten turvaamisen kriisin yli, vaikka konsernitasolla avustuksen myöntämisen edellytykset eivät täytyisi. Se kohdentaa tuen mahdollisimman hyvin journalismiin, jota koskevat päätökset tehdään itsenäisesti kussakin nimikkeessä päätoimittajan johdolla ja vastuulla.

Medialiitto esittää lisäksi muutoksia asetusluonnoksen 5 §:n kohtiin 3, 5, 6 ja 7 sekä lisäyksenä kohdan 9.

Itse tuotetun aineiston käsite ei ole yksiselitteinen. Medialiiton näkemyksen mukaan itse tuotetuksi aineistoksi tulisi katsoa yhtä lailla palkkasuhteessa tuotettu aineisto kuin freelance-ostona hankittu aineisto. Lisäksi Medialiitto esittää, että aineisto-käsitettä täsmennetään käyttämällä termiä toimituksellinen aineisto. (5 §:n 3-kohta)

Valtion avustuksen tavoitteena on edistää monimuotoista journalismia ja laajaa ja kattavaa tarjontaa. Tavoitteen toteutumisen kannalta on olennaista, ettei avustuksen ulkopuolelle rajata yleisesti saatavilla olevia journalistisia julkaisuja niiden julkaisu- tai sisällön perusteella (5 §:n 5-kohta).

Koronakriisi on vähentänyt erityisesti mainosmyyntiä. Vaikutukset tilausmyyntiin ovat olleet huomattavasti vähäisempiä. Tämän vuoksi on perusteltua kohdistaa avustus nimenomaan mainosmyynnin menetyksistä eniten kärsineille medioille ja käyttää tuen kriteerinä mainosmyynnin arvon pienenemistä. Tämä on perusteltua siksin, että myös yritysten yleisessä kustannustuessa kriteerinä on liikevaihdon lasku vähintään 30 prosentilla. Jos mediatuessa olisi täysin sama kriteeri, ei tuki toisi ainakaan yritystasolla määriteltynä tavoiteltua tukivaikutusta medioille.

Mainosmyynnin 30 prosentin laskukriteeriä on tarpeen täydentää ehdolla, jonka mukaan median kokonaismyynnin on pitänyt pienentyä vähintään 10 prosenttia. Näin varmistetaan, että pääkriteerinä olevalla mainosmyynnillä on riittävän suuri merkitys median kokonaistuloille.

Mainosmyynnin määrä vaihtelee kalenterikuukausittain huomattavasti, joten todelliset menetykset saadaan selville vertaamalla tuloja edeltävän vuoden vastaaviin kuukausiin. Esimerkiksi tammikuussa 2020 mediapanostukset Suomessa olivat vain 62,3 miljoonaa euroa, kun toukokuussa 2019 summa oli 88,6 miljoonaa euroa (TSN Kantar). Koronakriisin vaikutukset alkoivat maaliskuun puolivälissä 2020. Tämän vuoksi huhti-toukokuun myyntitilastot antavat oikean kuvan koronakriisin vaikutuksista media-alalle. (5 §:n 7-kohta)

Valtionavustuksen myöntämisen edellytyksenä tulee olla ammattimaisen journalismin kustantaminen. Se edellyttää liiketoiminnalta tuloja ja kuluja. Medialiitto esittää, että tukea hakevan median on kustannettava vastaavan toimittajan lisäksi vähintään yksi kokoaikainen toimituksellista työtä tekevä henkilö, vastaava työpanos freelance-ostoina tai näiden yhdistelmänä. (5 §:n 9-kohta)

Asetusluonnos:

5 §

Valtionavustuksen myöntämisen edellytykset

Tukea voidaan myöntää Suomessa toimivalle tiedotusvälineelle:

3) jonka sisällöstä vähintään 50 %:a on itse tuotettua aineistoa, joka käsittelee paikallisia, alueellisia sekä kotimaan uutisia taikka ajankohtais- ja kulttuuriaiheita;

5) joka palvelee monenlaista yleisöä eikä ainoastaan tiettyä poliittista ryhmää, elinkeinonharjoittajien ryhmää, ammattiliittoa tai muuta vastaavaa ennakolta valikoitua tahoja;

6) joka sisältää päivittäistä ohjelmatarjontaa, julkaistaan vähintään 12 kertaa vuodessa tai jota päivitetään verkossa säännöllisesti;

7) jonka liikevaihto on COVID 19 –tartuntatautiepidemian johdosta vähentynyt vähintään 30 %:a maaliskuussa 2020 verrattuna vuoden 2019 tammi-helmikuuhun;

Medialiiton esitys:

5 §

Valtionavustuksen myöntämisen edellytykset

Tukea voidaan myöntää Suomessa toimivalle tiedotusvälineelle:

3) jonka sisällöstä vähintään 50 % on toimituksellista aineistoa, josta pääosa on itse tuotettua;

5) joka palvelee monenlaista yleisöä eikä ole päätarkoituksellisesti julkaisijan omaa jäsen- tai asiakasviestintää;

6) joka sisältää päivittäistä ohjelmatarjontaa, julkaistaan vähintään 4 kertaa vuodessa tai jota päivitetään verkossa säännöllisesti;

7) jonka mainosmyynti on COVID 19 –tartuntatautiepidemian johdosta vähentynyt vähintään 30 %:a ja kokonaismyynti on vähentynyt vähintään 10 %:a huhti-toukokuussa 2020 verrattuna edeltävän vuoden vastaavaan ajankohtaan. Mikäli media on aloittanut toimintansa vuoden 2019 toukokuun jälkeen, käytetään vertailukohtana vuoden 2020 tammi-helmikuun mediamyyntiä keskiarvoa;

9) jossa työskentelee vastaavan toimittajan lisäksi vähintään yksi kokoaikainen toimituksellista työtä tekevä henkilö tai joka ostaa vastaavan työpanoksen freelancereilta.

Huomionne tuen enimmäismäärästä (VN asetus)

Asetusluonnoksen mukaan 7 §:ssä säädettäisiin avustuksen enimmäismäärästä.

Medialiiton näkemyksen mukaan asetusluonnoksessa esitetty malli jättää liikaa tulkinnanvaraa sekä edellyttäisi journalismin sisältöön kohdistuvaa arviointia, mikä vaarantaisi journalismin riippumattomuuden. Medialiitto pitää tärkeänä, että myönnettävän avustuksen määrä perustuu selkeisiin taloudellisiin tunnuslukuihin, jotka kohtelevat tasapuolisesti kaikkia avustuksen myöntämisen edellytykset täyttäviä hakijoita.

Medialiitto esittää muutettavaksi 7 §:ää siten, että avustusta voitaisiin myöntää journalistista työtä tekevien henkilöiden palkkakustannusten ja journalistisen sisällön freelance-ostojen kustannusten kattamiseksi. Pykälässä säädettäisiin laskentaperusteista, joiden mukaan valtion talousarvion mukainen viiden miljoonan euron suuruinen tuki jaettaisiin numeerisiin kriteereihin perustuen.

Medialiitto esittää, että avustus jaettaisiin 5 §:ssä säädetyt valtionavustuksen myöntämisen edellytykset täyttäneiden hakijoiden kesken journalismin kustannusten suhteessa.

Hakijan tulisi ilmoittaa hakemuksessa nimikekohtaisesti vuoden 2019 tilinpäätöksen mukaiset journalistisen työn henkilötyövuodet (palkkasuhde) sekä freelance-ostot henkilötyövuosiksi muutettuina. Freelancetyö muunnettaisiin henkilötyövuosiksi käyttäen laskentaperusteena kyseisen median toimituksellisen työntekijän keskimääräistä palkkakustannusta sivukuluineen. Tämä tulisi huomioida myös asetuksen 8 §:ssä, jossa säädettäisiin hakemuksessa annettavista tiedoista.

Avustuksen suuruus yhtä journalistista työtä tekevää henkilöä kohden saataisiin jakamalla osoitettu viiden miljoonan euron valtionavustus saatuihin hakemuksiin perustuvalla journalistista työtä tekevien henkilöiden yhteenlasketulla lukumäärällä.

Avustuksen enimmäismäärä voisi olla esimerkiksi 100 000 euroa tai 200 000 euroa medianimikettä kohden. Yritystä kohden enimmäismäärä on luonnoksen mukaan 800 000 euroa. Media- ja yritysکوhtaiset katot voivat johtaa siihen, että pienempien medioiden ja yritysten tuki journalistia kohden nousee suuremmaksi kuin avustuksen tasajaossa ilman ylärajoja.

Mikäli medianimikekohtainen mainosmyynti olisi vähentynyt yli 50 prosenttia huhti-toukokuussa verrattuna vertailuajankohtaan, maksettaisiin avustus 1,3-kertaisena verrattuna medioihin, joiden mainostulot ovat pienentyneet 30-50 prosenttia.

Avustusta myönnettäessä 7 §:n perusteella laskettavasta määrästä otettaisiin vähennyksenä huomioon valtiokonttorin myöntämä kustannustuki.

Asetusluonnos:

7 §

Avustuksen enimmäismäärä

Avustusta voidaan myöntää enintään 50 %:a 4 §:n 2 momentin mukaisen sisällön tuottamisen kustannuksista.

Avustuksen kokonaismäärä on kuitenkin enintään 800 000 euroa yritystä kohti. Avustus on myönnettävä viimeistään 31. joulukuuta 2020.

Jos kaikille 5 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyt edellytykset täyttävälle hakijoille ei ole osoitettavissa avustusta, myönnetään avustusta ensi sijassa COVID 19- tartuntatautiepidemiasta eniten kärsineille hakijoille sekä sellaisten alueiden hakijoille, joissa ammattimaisen journalismin tuottamisen arvioidaan vaarantuneen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös 4 §:n mukaiset avustuksen käyttötarkoitukset.

Medialiiton esitys:

7 §

Avustuksen määrä

Avustusta voidaan myöntää journalistista työtä tekevien henkilöiden palkkakustannuksiin ja journalistisen sisällön freelance-ostojen kustannuksiin.

Avustuksen kokonaismäärä on enintään 100 000 euroa medianimikettä kohti ja 800 000 euroa yritystä kohti. Mikäli medianimikekohtainen mainosmyynti on vähentynyt yli 50 % huhti-toukokuun 2020 aikana verrattuna edeltävän vuoden vastaavaan ajankohtaan, maksetaan avustus 1,3-kertaisena. Avustus on myönnettävä viimeistään 31. joulukuuta 2020.

Avustus jaetaan 5 §:n edellytykset täyttävälle hakijoille ja sen määrä lasketaan saatujen hakemusten perusteella. Avustuksen suuruus yhtä journalistista työtä tekevää henkilöä kohden saadaan jakamalla viiden miljoonan euron valtionavustus saatuihin hakemuksiin perustuvalla journalistista työtä tekevien henkilöiden yhteenlasketulla lukumäärällä. Journalistista työtä tekevien henkilöiden lukumäärää laskettaessa huomioidaan sekä palkkasuhteessa olevat henkilöt että freelance-ostojen kustannukset henkilötyövuosiksi muutettuina. Freelance-ostot muutetaan henkilötyövuosiksi jakamalla freelance-ostojen kustannukset median toimituksellisten työntekijöiden palkkakustannuksien (sivukuluineen) keskiarvolla.

Avustusta myönnettäessä vähennyksenä huomioidaan valtiokonttorin myöntämä kustannustuki.

Huomionne mediatukilautakunnasta, sen tehtävistä, roolista ja kokoonpanosta (HE)

Liikenne- ja viestintäviraston päätöksentekoa tukevan mediatukilautakunnan on oltava media-alan toimijoista ja mahdollisista tuensaajista riippumaton ja itsenäinen asiantuntijaelin. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan lautakunnan jäsenet eivät voi tehtävässään edustaa edunvalvontaorganisaatiota, mutta voivat olla edunvalvontaorganisaation palveluksessa. Medialiiton näkemyksen mukaan erottelu on käytännössä mahdoton ja johtaisi jääviyteen. Esitämme, että lautakunnan jäsen ei voi olla edunvalvontaorganisaation palveluksessa. Medialiitto vastaa kuitenkin mielellään järjestöille esitettävään pyyntöön tehdä ehdotuksia lautakunnan riippumattomiksi asiantuntijajäseniksi.

Lautakunnan tehtävät määräytyvät valtioneuvoston asetuksesta, jolla säädetään valtionavustuksesta journalistisen sisällön edistämiseen. Medialiiton mielestä lautakunnan päätehtävä on varmistaa asiantuntemuksellaan, että tuki kohdentuu asetuksen tarkoittamiin kohteisiin, mutta ilman että se arvioisi yksittäisten medioiden journalistista sisältöä. Tämä on tärkeää journalismin riippumattomuuden takaamiseksi. Lautakunta arvioi tuen taloudellisten edellytysten täyttymistä ja sitä, toimiiko media journalistisin periaattein, palveleeko se laajempaa yleisöä ja julkaiseeko se säännöllisesti itse tuotettua toimituksellista aineistoa.

Huomionne tuen vaikutuksista

Journalistisen sisällön edistämisen tuki vahvistaa monimuotoisen ja ammattimaisen kotimaisen journalismin elinvoimaisuutta, kansalaisten oikeutta luotettavan tiedon saantiin ja vastuullista sananvapautta.

Tuen määrä on vaatimaton suhteutettuna media-alan menetyksiin koronaepidemian ja sen vaatimien rajoitustoimien seurauksena. Siten tuen vaikutukset jäävät hyvin rajallisiksi. Se parantaa pieneltä osaltaan medioiden mahdollisuuksia selvittää koronavaikeuksista, tuottaa journalismia ja työllistää journalistisen työn tekijöitä.

Avustuksen on tarkoitus tukea koronavaikeuksista kärsinyttä journalistista sisältöä tuottavaa mediaa erityisesti paikallisella ja alueellisella tasolla. Tätä tavoitetta tukee Medialiiton ehdotus tuen jakamisesta tasasuuruksena summana kutakin kriteerit täyttävän median työllistämää toimituksellista työtä tekevää henkilöä kohti, koska palkkakustannukset ovat paikallisella ja alueellisella tasolla ovat keskimäärin pienempiä. Myös tuen media- ja yrityskohtaiset enimmäismäärät painottavat tukea suhteellisesti enemmän pienemmille medioille ja yrityksille.

Tuki painottuu mainosmyynnin romahduksesta eniten kärsineille medioille. Tätä tavoitetta vahvistaa Medialiiton ehdotus painotuskertoimen käyttämisestä yli 50 prosenttia myynnistään menettäneille nimikkeille.

Muuta

Kertaluonteinen journalismin koronatuki on pieni askel kohti muiden Pohjoismaiden mallia, jossa valtio huolehtii demokratialle välttämättömän moniäänisen median toimintaedellytyksistä. Pääkeinoina ovat lehtitilausten arvonnisäveron nollakanta tai hyvin alhainen verokanta sekä merkittävät vuosittaiset mediatuet. Mediatuen määrä on normaalioloissa ollut Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa 50–80 miljoonaa euroa. Koronakriisin vuoksi tukia on kasvatettu 24–64 miljoonalla eurolla.

Medialiitto pitää tärkeänä, että suomalaisen vastuullisen ja laadukkaan mediatarjonnan toimintaedellytyksiä arvioidaan pikaisesti mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Holmberg Jukka
Medialiitto ry